

НАРОДЕН ТЕАТЪР "И В А Н В А З О В"

Стенографски протокол

З А С Е Д А Н И Е

на

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н И Я С Ъ В Е Т

ОБСЪЖДАНЕ ПОСТАНОВКАТА НА "П О Д И Г О Т О"

драматизация и постановка -

н.а. проф. Филип ФИЛИПОВ

сценография - з.а. Стефан САВОВ

художник на костюмите - Венера
Наследникова

композитов - Стефан Драгостинов

София, 17 септември 1981 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

О т к р и в а н е

предс. Дико Фучеджиев	3 стр.
проф. Филип Филипов	4

И з к а з в а н и я

Банчо Банов	5
Антония Каракостова	9
Николина Лекова	11
Владимир Каракашев	12
Чавдар Добрев	18
Таня Масалитинова	25
Славка Славова	29
проф. Филип Филипов	30
предс. Дико Фучеджиев	36-41

Стенографски протокол

З А С Е Д А Н И Е
НА
Х У Д О Ж Е С Т В Е Н И Я С Ъ В Е Т

ОБСЪЖДАНЕ ПОСТАНОВКАТА НА "П О Д И Г О Т О"

София, четвъртък, 17 септември 1981 година

/Открито в 22,30 ч./

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Откривам заседанието на Художествения съвет с

Д Н Е В Е Н Р Е Д

1. Обсъждане на постановката "Под игото"
2. Разни.

Има ли някакви предложения по дневния ред? – Няма.

Другари, тази вечер присъствувахме на една от нашите постановки, посветена на 1300-годишнината на България, на едно от основните представления, които ние готвим от миналия сезон и завършваме сега. В Народния театър това е четвъртата постановка на "Под игото" с нова драматизация от проф. Филипков. Видяхме

интересни неща. За мене поне представлението беше много интересно и понеже времето напредна, моля ви да бъдем по-оперативни.

Давам думата на проф. Филипов.

н.а. проф. ФИЛИП ФИЛИПОВ:

Аз трябва да кажа на Художествения съвет, че той присъствува тази вечер на една тежка репетиция в сравнение с репетициите в последните три-четири дни. Това беше най-суровата репетиция поради технически причини, защото някои неща се извършиха днес в последния момент и имаше много грешки.

Първото нещо, на което искам да се спра, е за продължителността на спектакъла. Спектакълът ще трае два часа и половина с текста, с почивката ще бъде два часа и четиридесет и пет минути или малко повече - два часа и петдесет минути. Оттук може да се извади заключение колко неща станаха в последния момент и защо се създаде излишно напрежение. В актьорите има напрежение и от това, че ние съгъстено репетирахме в последните дни.

Искам да изясня пред Художествения съвет на какво се дължи това нещо. Аз не мога да разбера докога ще трае това въртене на някои служби през три дни. Ние правим поправки в последния момент със Стефан Савов, с композитора и с другите съавтори на спектакъла, но хората от другите служби, които идват, не ги знаят и какво могат да направят, когато ние сме изместили примерно мизансцена. На няколко пъти днес падна декора и можеше да се получи нещастие.

Казвам това нещо, за да разберат другарите, че не може така да се репетират тежки постановки, без съответната служба, която е поела ангажимент, да не знае какви промени са настъпили.

Независимо от това аз знам, че актьорите играха тази

вечер с напрежение в много сцени и бих искал в това отношение специалистите да схванат това обстоятелство и да знаят, че всичко това ще улегне и ще се оправи.

Това исках да кажа като начало, за да го имате пред вид. На много неща днес правихме поправки и поради тази причина, че ги правихме в последния момент, те се отразиха и на спектакъла в различни посоки.

Лично аз трябва да кажа, че актьорите работиха с голямо въодушевление, много организирано, с чувство на отговорност като артисти от нашия театър, както работят и при други постановки. Отбелязвам в тази постановка това тяхно отношение към работата, защото има 75 души с текст и над 150 участващи.

Издавам благодарност на съавторския колектив. През последните десет дни бяха направени извънредно много неща от него, които трябваше да влезнат синхронно в спектакъла. Разбира се, има още неща, които трябва да се нагласяват.

Зная, че всички сте специалисти и имате това нещо пред вид, но бих искал още веднаж да го отбележа.

Това е, което исках, другаря директор, предварително да кажа.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Другари, имате думата за

ИЗКАЗВАНИЯ

БАНЧО БАНОВ:

Позволявам си да започна пренията, защото аз също имам грехове към Иван Вазов в този театър и с особено чувство следях спектакъла, с една особена вътрешна ревност, каквато можете да си представите. Не че се смятам за специалист по Вазов, но това е естествено за човек, който се е занимавал с неговото

творчество, и имам едно преимущество пред останалите колеги, защото знам колко трудно е да се прави Вазов на сцена.

Мисля, че това, което прави най-силно впечатление в спектакъла и това, което у Вазов, колкото и парадоксално да звучи, се получава твърде трудно, е тази възрожденска атмосфера, която се изразява, от една страна, с един миг на наивност, с един миг на чистота, на вяра, на детинство, с което се възприема света, с онова абсолютно чисто и кристално патриотично чувство, което движи автора, от друга страна. В линията на тази чистота на усещането, мисля, че е най-голямото постижение на спектакъла.

Трудно е да се направи "Под игото" за три часа. Всички сцени ни са скъпи и мисля, че в драматизацията преди всичко е успех това, че спектакълът звучи панорамно, показват се различни хора, показват се различни човешки съдби, всяка от тях носи своята вазовска драма, всяка от тях носи своето вазовско очарование, всяка от тях носи своята вазовска любов.

Спектакълът ни разкрива според мене - и това е втората черта, която искам да подчертая като успех на нашата бъдеща премиера - откровено, без всякакви режисьорски трикове, с реализъм, с вяра във Вазов, с доверие във Вазов, онова чудо, което ние наричаме "пиянството" на един народ. Наистина в спектакъла виждаме всеки овладян от една единствена мисъл - освобождението на България.

Режисьорът правилно не е търсил големите усложнения, той е повел всичко в тази посока и това е довело до онази чистота на еманацията на спектакъла. Спектакълът грабва, спектакълът трогва в най-хубавия смисъл на тази дума.

Бих искал да отбележа, че в спектакъла е намерено драматичното свързване на отделни неща. Аз усещам "трика" на

драматизатора др. Филипов особено в първата част, че тези големи общонационални проблеми да доведени до конфликт почти между двама души - между Стефчови и Бойчо Огнянов. Това придава този перипетичен характер на драматизацията, който е характерен и за романа. И в това отношение мисля, че драматизаторът е верен на Вазов, който, както знаем, обича по това време именно такава във френски стил перипетийно развитие на сюжета. Един неизкушен зрител ще се пита: какво става по-нататък. И тона не е никак маловажно в едно такова произведение.

Струва ми се, че в спектакъла се носи не само тази идея за свободата, не само тази идея за чистотата, но в спектакъла е постигнато с доста голям вкус това усещане за панорамност за една широчина. Лично аз имам усещането, че всичко това е цялата наша България от онези години, нашата скъпа и обичана България от възрожденските години, когато нещата са поляризирали, когато конфликтите намират твърде лесно разрешение с оглед на голямата цел.

Много са режисьорските постижения в спектакъла. Аз се удивлявах например на сцената, когато Юрдановия син Пенчо го приемаха в комитета. Много фино е направено това и много ме трогна, въпреки че когато го гледах предишния път, ме дразнеше двойното повтаряне на клетвата. Сега обаче усетих, че те имат две различни гледни точки.

Освен режисьорските постижения, в спектакъла имаме великолепни актьорски постижения, които показват, че наистина нашият театър има право да носи името на Иван Вазов. Аз просто не знам кого да посоча. Бойчо Огнянов е великолепен, сдържан. Помня и Генчо в тази роля много години преди това. Бих искал обаче да отбележа, че навремето в спектакъла правеше изключително впечатление цялата група чорбаджии. Сега новото поколение го

прави с едно чувство за мярка и с не по-малка сила.

Вих искал да отбележа специално постижението на Колчо. Струва ми се че на някои места би трябвало да се тушират някои неща.

Ще си разреша да направя няколко съвсем малки забележки

Гледах спектакъла няколко пъти и ми се струва, че турската линия трябва да се детайлира. Един е онбашият, един е софтата, един е беят. Да не говорим за Емексиз Пехливан и Топал Хасан, който задължително трябва да куца, той е "топал".

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Куцаше.

ВАНЧО ВАНОВ: Три пъти го гледах, не видях да куца. Но това няма значение. Турците са много еднакви. Всичките викат, всички са еднакви, мъчи се отчасти беят да излезе извън тази линия, но би трябвало всеки един от тях да си намери своето място. Защо трябва онбашият да се кара на войниците? Защо? Той ги командва и няма защо да им се кара, няма защо да им се сърди.

И още една малка бележка, която за мене е много съществена. Направи ми впечатление, че някои от артистите си позволяват да правят доста познати неща на сцената, т.е. всеки от тях си знае къде му е силата и си прави точно това. Трябва да кажа, че от този грях не са изключени почти никои от артистите, ако щете с това движение на ръката /посочва/, ако щете с някои интонации и т.н. Др. Филипов е достатъчно опитен в тази насока и ми се струва, че би трябвало някои съвсем познати неща на някои наши актьори да се тушират.

Мисля, че спектакълът ще има много голям успех и ще бъде едно много достойно представяне на нашия театър. За 1300-годишнината на България ние излизаме с името на нашия патрон и мисля, че се оказахме достойни и за името на нашия патрон, и за 1300-годишнината на България.

Искам да добавя и за великолепната музика на Стефан Драгостинов.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Прочетох една мисъл на Тостаногов, която ми направи много силно впечатление и днес по време на представлението се хващам на няколко пъти с нея в съзнанието си. Мисълта е, че всяко поколение иска да види себе си в класиката.

Бих желала да подчертая преди всичко, че в този спектакъл с тази панорамност, за която говори Банчо Банов, усетихме представите, с които сме закърмени, и трудно можеш да го обвиниш, че нещо му липсва. Считам, че ние се радваме на едно действително ансамблово присъствие на поколения творци в този театър, обединени от режисурата на проф. Филипков.

Особено силно впечатление ми направи участието на нашите млади колеги, които със своята психика ми се струва, че по друг начин показаха образите и психологията на Вазовите герои.

Считам, че това е достойно представяне на театъра ни за 1300-годишнината на България.

Присъединявам се към казаното от Банчо Банов за естетиката и мащабите на това представление. Смятам, че проф. Филипков, който деликатно се вслушва винаги в мненията на Художествения съвет, ще успее в тези няколко дни до премиерата да оправи някои неща. Между другото трябва да кажа, че днес за първи път гледах спектакъла и усещам неговата огромна стабилност преди всичко, така че основания за тревоги и за това, че има нещо сурово и ненаправено, у мене не останаха.

На мене малко ми липсва атмосферата на робството при първата картина в дома на чорбаджи Марко. Не като бит, не като база, а като психика, защото все пак е станало едно събитие

и там детето е болно от това, че другарчето му е заклано от турците и всички са наплашени. Репликите, забележката да престане бабата да плаши децата, идването на доктора и т.н. като информация ми се струва, че минават малко "метър". Мене особено, др. Филипов, ме "рязва" това след великолепното начало със знамето и с тези трагедийни и мащабни думи, които казва Коста Цанев при започването на спектакъла. Всички хора, които идват на гости при чорбаджи Марко, ми се струва, че идват именно за да проверят какво е състоянието на това дете. От там да се започне, за да се види, че страхът, робството присъствуват. Между другото при втората и третата поява на Гец се чувства това постепенно събуждане на свободния човек вътре в него, преодоляването на робското и то се носи от образа на чорбаджи Марко, но в първата картина то липсва. Гец е блестящ, но липсва нещо в атмосферата на тази картина.

Друго нещо, което ме "рязва", е присъствието на свещениците при сцената във воденицата и тяхното преминаване след това от другата страна на сцената. Навсякъде другаде тези преходи са намерени доста органично като едно емоционално допълнение към динамиката на самия спектакъл, но специално при воденицата тези преходи стоят като нещо недовършено, като нещо, което чуждее на самото представление.

От този порядък на технически изисквания към представлението ми се струва, че и батареята на Зли дол като изпълнение и фактура, независимо от това, че явно е търсено не директното осветление, а бутафорията ѝ, избива с доста голяма сила.

Има сцени, които ще останат в съзнанието ни за дълго време. Такава е великолепната сцена в училището, такава е сцената около черешовото топче, такава е сцената в кафенето. Те са действително страшно силно и художествено завършени и ще ги

запомня и като актьорско изпълнение, и като режисьорско решение.

Искам да подчертая актьорските постижения на Галина Ганчева и на Мария Стефанова.

Декорът със своята гама ми направи също така много силно и мащабно впечатление. Той допринася безкрайно много за тази панорамност, за която говори Ванчо Банов.

Струва ми се, че в трите с_мърти, които са търсени много различно, има някакво многофиналие. Освен това при излизането напред има нещо, по което още трябва да помисли проф. Филипков. По самия финал трябва да се направи нещо.

Пожелавам на спектакъла "На добър час!"

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

Когато стана дума да се постави "Под игото", реших да го прочета /за кой ли път!/ и тази вечер, като гледах спектакъла, пак си казах: велик е Вазов.

БАНЧО БАНОВ: Все пак.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Пак си го казах, а не "все пак". Велик е Вазов!

Не искам да повтарям хубавите думи, които каза Ванчо Банов, но някои от сцените силно ме впечатлиха, много ме затрогнаха и не мога да не кажа няколко думи и аз. Направи ми преди всичко силно впечатление динамиката, която има спектакълът, въпреки че ми се щеше на места в актьорското изпълнение да има по-големи детайли, тъй като три пъти сме гледали "Под игото" в изпълнение на други актьори и в съзнанието ни нахлува изпълнението на други актьори. Но независимо от всичко, търсейки този съвременен, динамичен рисунък на спектакъла, с това като че ли той става най-съвременен.

За актьорите искам да кажа, че са великолепни - и

млади, и стари.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Няма стари!

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Мисля, че би трябвало да се отбележат и "старите", които търсят тази динамика на изпълнение. Няма да ги изброявам, защото сигурно ще пропусна някои и после ще ми бъде терсене, че не съм ги споменала.

Макар и да е чисто режисьорско решение, ще си позволя да направя една бележка. Натезаха сцените с монасите, особено преди Зли дол. Преди Зли дол се остава с впечатлението от тази стена от монаси, която стои на сцената с Кабакчиев и изведнаж се получава тази бутафория на Зли дол. Ще ми се да не остава у публиката такова впечатление.

На добър час!

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ:

Тези наши импровизирани изказвания скриват известна опасност особено за хора като мене, които са гледали спектакъла само по веднаж. При това Николина Лекова намекна, че три пъти го е гледала.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА: Три постановки, а не три пъти този спектакъл.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Но някои други хора са го гледали по два пъти и т.н. Не мисля, че мълчанието е многозначително. То идва от категоричността на спектакъла, от начина, по който е построен, от тази абсолютна яснота на режисьорския замисъл, в не по-малка степен и от категоричната защита на актьорите на този замисъл.

Досега има четири постановки на "Под игото" в Национални театър. Гледал съм трите от тях и ги помня доста добре. Това е третата, четвъртата не съм гледал, защото още не съм бил роден.

Мисля съвсем категорично, че това е най-значителната интерпретация на "Под игото" на сцената на Националния театър.

Първата постановка на Дановски-Масалитинов беше в едно парадоксално съчетание на Дановски с Масалитинов - знаете, че те бяха два антипода. Този спектакъл имаше много достойнства, особено с някои забележителни актьорски постижения. Имам предвид Петко Атанасов и Константин Кисимов, които са едни от върховете на нашия социалистически театър. Постановката обаче греше според мене със своето прекалено навлизане^В бита, в един интимен психологизъм в някои моменти, което принижаваше общия романтико-патетичен поглед на Иван Вазов върху събитията от Априлското въстание. Липсваше в постановката именно това "пиянство" на един народ, както го е казал по незабравим начин Вазов.

Втората постановка на Мирски показва друга слабост. Това беше един несполучлив спектакъл в Националния театър, бих казал твърде несполучлив.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА: Много дълъг беше.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Освен че беше четири часа и половина, в него имаше една принципиална грешка - усилието да се "очисти" Вазов от бита, усилието да се "оголят" образите и главно да се търси стълкновението на тезите и на контратезите, да се върви само по линията на един патос, който неподплатен от това изумително майсторство на Вазов да потапя своите герои в атмосферата на епохата, на бита, на колорита на времето, прави постановката студена и ненапразно не се радваше на особен успех сред публиката.

Мисля, че постановката на проф. Филипов е многозначителен успех на Националния театър - и на режисьора, и на целия ансамбъл. Мисля, че това е най-сполучливата интерпретация на Вазов на сцената на Националния театър след Деветосептемврий-

ската революция и ще кажа защо считам този спектакъл за особено успешен.

Първо, особеното, което познаваме във всички постановки на Филипов, това е мащабността, едрината на замисъла. Спектакълът е решен като народна епопея. Зная, че ние малко сме загубили вкус към такъв тип театър, от многото спектакли, които се появяха при тъй наречения напоследък "шептящ реализъм", реализъм, който вярно портретира, вярно открива човешките взаимоотношения, но рядко стига до някои по-сериозни философски, социални и психологически обобщения. Тук ни се демонстрира един театър, който никак не е чужд и на романтиката, тъй като не може да се постави Иван Вазов без неговата романтика. Не е чужд никак на патетиката, на героическото напрежение. Това е един замисъл, при който, без да се споменава никъде в спектакъла думата "пиянство" на един народ, именно с едно опиянение, с един повешетон на актьорите, на цялостното решение на спектакъла, се получава спектакъл на патетична откровеност.

От друга страна обаче - и това е второто качество според мене на постановката, режисурата много майсторски, много умело, не оголва образите, не лишава спектакъла от това, което най-общо, но може би неточно понякога наричаме бит. Например тези великолепни сцени в дома на чорбаджи Юрдан, първата картина в дома на чорбаджи Марко, които са наситени с един бит разбран в най-широкия смисъл на думата, където героите живеят пълнокръвно. Такива са сцените с Гинка, с чорбаджи Юрдан и т.н., нелишени от хумор, където е постигнато именно това очарование на Вазовия реализъм. Ние знаем, че в този роман Вазов плаща данък на известни свои увлечения по Виктор Юго, което не е толкова лошо, по-лошото е, че плаща известен данък на увлеченията си по Евгени Сю, но независимо от тези увлечения на Вазов, основното си остава

неговият пълнокръвен като една многоводна река реализъм, това сложно разкриване на психологията, това колоритно, дълбоко разкриване на психологията на своите герои.

Спектакълът на Филипов според мене именно с това е особено привлекателен и силен, че той сполучливо съчетава тези две начала в романа – бита и героиката, романтиката, които при другите две постановки, които съм гледал, изпадаха в известна крайност, независимо от качествата на първата постановка.

И на трето място – Антония подхвърли нещо, но аз искам да го развия, – това е, че и Огнянов, и Соколов, и Мичо Бейзедето, и Колчо, и голяма част от ролите се играят от млади изпълнители, макар че не е въпросът само в младостта, при все че и тя не бива да се подценява. Налице е една съвременна рефлексивност, която внасят тези актьори в общата тоналност на спектакъла, умело направлявана от режисьора.

Да вземе един такъв безкрайно неблагоприятен и труден образ, какъвто е Войчо Огнянов. Гледал съм 7-8 постановки на "Под игото" и навсякъде този образ е провален. Не беше сполучлив и в двете постановки на Националния театър, които съм гледал в миналото. Това е един от несполучливите герои на Вазов в този роман. Мисля, че това не се нуждае от доказване. Героят не е лишан от известна декларативност, но в трактовката на Стефан Данаилов, макар че може да се пожелае детайлиране на някои неща, виждаме как актьорът, казано грубо, говори човешки в най-напрегнатите емоционални сцени, които много лесно подхлъзват и към патетика, и към декламация. Особено в тази изповед пред Рада и в следващите сцени виждаме усилия да се приземи този герой, от чийто уста излизат главно патетични фрази в романа. Тук виждаме героят приземен в хубавия смисъл на думата.

Такива примери има още, но не искам да се впускам в

повече подробности, за да докажа тази мисъл, че младите актьори внасят именно този невидим мост между сценичните събития и зрителната зала, приближават този роман, който е вечен и който е все пак най-популярното произведение на българската белетристика десетилетия след написването му, приближават Вазовият свят до чувствителността на съвременния зрител.

Спектакълът е многозначителен, многопластов, изграден с високо професионално майсторство, много внушителен и дори тази публика, — която общо взето е една "трудна" публика, тъй като това са общо взето роднини, театрали, любимци на театъра, хора изкушени в театъра, — беше развълнувана, а когато дойде редовият зрител, емоционалното въздействие на спектакъла ще бъде много силно. По това за мене няма никакво съмнение.

В този ред на мисли искам да кажа, че спектакъла аз го виждам в движение. Преди два дена гледах втората част и трябва да ви кажа, че тогава тя мина по-добре от сегашната репетиция и това е естествено при един толкова сложен спектакъл, с толкова много компоненти. При това репетира се за кратък срок от началото на септември по-усилено и прав беше проф. Филипов като каза, че някои неща се размърдаха технически, пък и актьорите при този първи контакт с публиката получават известно разклащане. Дори и при най-опитните актьори това е естествено.

Искам да се спра на нещо, което Банчо Банов подхвърли за турската група. Вярно е, че би могло да се желае едно по-голямо детайлиране на тези образи, но аз смятам, че следвайки главната линия на режисурата турците се представят като една грозна, като една жестока сила на фона на наивния ентузиазъм на българските революционери. Струва ми се обаче, че в някои изпълнители — имам пред вид отчасти Раданов и особено Соломон Аладжем, — се прокрадват лековати нотки с това "Алах", с падането, с това известно олекотяване на сцената с тлаката в Алтъново

и се налага едно по-голямо успокоение, едно съсредоточаване, тъй като от Вазов тези хора са обрисувани с една драматична тоналност. Фанатизмът в турците е много суров, той е лишен от комедийност, от пародийност и т.н.

Мисля, че по тази линия има време да се внесе известна успокоеност, известна драматическа суровост в лагера на турците.

Интересно набелязва Кавадарков своята роля. Може би в съзнанието ми е Константин Кисимов, но в никой случай не смятам, че ролята трябва да се интерпретира така, както я интерпретираше Константин Кисимов. Мисля, че Кавадарков трябва да обърне внимание на известно форсиране, което има в него, на известно държане на ролята предимно в горно "до". Така не може да се гради един образ. Получава се известно форсиране, известна монотонност, макар че той играе заразително. Той е един от най-интересните, най-талантливите актьори на Националния театър с много ярки постижения. Има известно форсиране тук, което ражда известна монотонност.

Мисля, че по тази линия на известно приземяване в хубавия смисъл на думата на патетиката, на емоциите би могло да се помисли и при сцената с черешовото топче. В сцената при Зли дол има известна бутафорност в декора.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Винаги се получават тези неща.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Това е много трудна и неблагоприятна сцена, но мисля, че усилията могат да продължат.

Имам някои бележки от свършено частен характер. Да кажем Любчо Желязков би могъл да си махне брадата, защото прилича повече на професор, отколкото на провинциален даскал. Това обаче са дребни бележки, които ще кажа отделно на проф. Филипков.

В спектакъла има значителни актьорски постижения, но не искам да се изказвам пред Художествения съвет, защото

понякога думите казани пред Художествения съвет по чудовищен начин се предават на артистите и свикнах някои от тях по пет-шест месеца да не ме поздравяват. Преди известно време се бях изказал за една актриса, три месеца не ми говори и не ме поздравява, а аз бях написал цял портрет за нея един месец преди това. Най-после я спрях един ден и ѝ казах: "какво искаш, играеше лошо според мене. Оправихме си след това отношенията, но това няма значение. Смятам, че има многозначими актьорски постижения и от т. нар. възрастно поколение, и от младото поколение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Младо и средно, възрастно няма.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Младо и средно, възрастно няма. Има много значими актьорски постижения. Сцената на училището е великолепно решена, вазовска сцена. Сцената с черешовото топче е също много добре решена. Разговорът на Огнянов с Рада, тлъката в Алтъново особено в първата половина, сцената със зелената кесия са много интересно решени. Много ярки режисьорски решения има с преходите, с пеенете, с музиката, въобще спектакълът е много добре организиран, много хармонично. Друг е въпросът, че технически не всичко е паснало. Рядко се вижда такъв спектакъл. Това не е камерна драматургия, където нещата по-лесно се организират, макар и не по-малко трудни по линия на характерите.

Аз мисля, че спектакълът представлява многозначим успех на Националния театър, който се явява с една достойна постановка, каквато между другото дължеше на своя патрон.

ПРОФ. ЧАВДАР ДОБРЕВ:

Струва ми се, че този спектакъл потвърждава реалността на художествената политика на Народния театър да се насочва към крупни произведения на българската национална класика и то в годината на 1300-годишния юбилей от основаването на Българската

държава.

След онова крупно пано на нашата социалистическа революция "Иван Кондарев", поставено от нашия театър, ние се срещаме с едно мащабно решение на великия роман на Иван Вазов "Под игото", с една драматизация, която според мене правдиво и достоверно разкрива не само сложните човешки перипетии, но и логическия замисъл, логическия подем на тази Библия, бих казал, на тази светиня в българската литература.

Съгласен съм с казаното от др. Каракашев, че най-ценните качества на спектакъла са в неговия професионализъм и в това, че "пиянството" на народа е разкрито правдиво, подчертана е романтичната и патетична линия на спектакъла. При това разбирам, че е невероятно трудно да се организира една масовка от 150 души.

За мене по-ценна е първата част на спектакъла. Сцената в училището, в дома на чорбаджи Марко и в кафенето за мене са няколко сцени, които са възлови в спектакъла.

Към втората част имам тази забележка, че малко повече се следва сюжета, проблемите се илюстрират твърде много, за което ще говоря след малко.

По първата част. За сцената в дома на чорбаджи Марко няма да говоря, тъй като смятам, че тя е много добре решена, много солидно, с един прекрасен център като актьорско изпълнение - изпълнението на ролята на чорбаджи Марко от Гец.

Може би само днес се получи тази грешка - музиката беше много силна и накрая не се чуваше какво казва К. Цанев.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Накрая не се чуваше.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Получи се грешка.

ПРОФ. ЧАВДАР ДОБРЕВ: В сцената при воденицата има нещо малко инвентарно., има нещо като домашен уестер. Някои неща трябва да се прецизират.

Аз не разбирам защо хорът от свещениците се явява още в църквата, а не по-късно, когато се отива у дякона Викентий. За мене това е по-логично. Смъртта ли опяват?

БАНЧО БАНОВ: Това е във връзка с първото.

ЧАВДАР ДОВРЕВ: Според мене връзка няма. Връзката е тази, че може да има мелодия, това е друг въпрос, обаче когато видим свещеници, хор от свещеници, мислим за нещо друго и за сцената при църквата според мене това не е достатъчно логично. Съвсем правилно според моите разбирания е в следващата сцена да се яви този хор. Може би греша, но съм длъжен да го кажа. Ако Банчо има възражения, нека да ги обоснове.

Имам бележка и по отношение играта на Венелин Пехливанов. Според мене това е малко ботевска оценка на свещеника, така да се каже Поп Андрей. Нещата трябва малко да бъдат прикрити, независимо че става въпрос за един харамия.

Харесаха ми много моменти в изпълнението на В. Бахчеванова. Тя е много темпераментна актриса и в дадени моменти може би трябва да ѝ се направи забележка за едно чувство за стил, за сдържаност. Трябва да постигне малко повече стилност, като отбелязвам същевременно, но че в основни линии предава образа абсолютно точно и пълнокръвно. Аз приветствувам това пълнокръвно, но говоря за една по-голяма стилност в изпълнението.

Що се отнася до образа на чорбаджи Юрдан, аз ще обобща. Мисля, че много реалистично, много ярко се изпълнява от Рачко Ябанджиев и същевременно си мисля за Вазовия чорбаджи Юрдан. Пак казвам, че това е малко ботевска, саркастична оценка на подчертаване ироничното отношение към чорбаджи Юрдан, а в същност той е невероятно страшна фигура, това е водачът на консервативното течение, на консервативната партия в нашия възрожденски живот. И щом той лекотее, щом се стига до тези битови сценки,

при които така Гинка ще му пише по този комедиен начин, аз смятам, че той невероятно загубва от своя престиж като идеологически център в пиесата. Затова пък приветствувам решението, което е дадено на Стефчов. Ако прочетем романа, ще видим, че Вазов доста подчертава шпионина, шпионина, шпионина, докато тук виждаме един човек, който е представител на идеологическа теза и това е защитено много добре и много точно, макар че всяка драматизация в нещо обеднява образа, да кажем неговите леки увлечения към Рада, които тук са туширани. Явно е, че са туширани, но аз това го приемам, защото в една драматизация не може всичко да се покаже. За мене е важно, че това, което се губи при чорбаджи Юрдан и при други представители на консервативната партия, Стефчов го защитава, но на мене ми се иска, ако може и при чорбаджи Юрдан да бъде по-добре потърсен този момент.

Изключително високо в този спектакъл ценя постижението на Стефан Сърбов. Според мене това е един от най-сериозните върхове на този спектакъл. Има и някакво съвременно усещане за образа, има и Вазовата атмосфера, има характер, няма никаква оголеност на черти, вътре в ситуацията е, достатъчно дискретен и достатъчно активен е. Аз смятам, че това е едно много сериозно постижение в актьорската кариера на Стефан Сърбов и специално в този спектакъл.

Що се отнася до групата на турците, аз не намирам, че такава слабост е търсенето на анекдотичните черти, каквито търси Раданов. В края на краищата това е едно разведряване. Някъде може би все пак трябва да се потърси тази сила на турското начало, но същевременно Васил Стойчев така, както е решен спектакъла, прекалено се набляга. Аз предпочитам това, което прави Раданов, няма да крия.

Тук имам една бележка към др. Филипов. Той два пъти

повтаря хоровата декламация. Тези два момента, честно казано, не ги харесвам, особено във финала тези заклинания на турците стават невероятно шумно, неточно и според мене тук хирургически някои неща трябва да се орежат.

Сцената в училището е един много сериозен връх, едно много сериозно постижение не само като органика. Аз говоря за чистия професионализъм, за пренесяването, за психологията на момента, за атмосферата на времето – да бъде в атмосферата на времето и ние да участвуваме в нея. Това е един прекрасен момент за който отделно може да се пише и да се говори и специално може да се оценява.

Според мене диалогът Кандов-Огнянов има нещо прекомерно реторично, нещо от класицизма. Ние знаем, че цялата естетика на Възраждането е някаква еkleктика от различни стилове на епохите и все пак струва ми се, че трябва да се потърси нещо друго. За таланта на Стефан Данаилов няма да говоря, той е много точен, много прецизен. Струва ми се, че към него ние не сме справедливи, защото го караме една роля да я играе в различни варианти.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Няма вече да бъде така.

ЧАВДАР ДОБРЕВ: Дай боже! Има моменти обаче, когато Стефан Данаилов може да бъде малко по-друг. Да вземем сцената с Кандов. Юри, разбира се, е нежният, вегетарианец, той винаги носи тази деликатност в себе си, но като актьор може да подчертае дали е лиричен, дали е извън света. Той тук като един Димолен дава реторична поемка, а може би Кандов не е точно този. Това е най-лекото, най-очевидното и срещу него пак голия опонент. А може би Огнянов иска да го спечели, може би отива към него като към другар, въобще тук има нещо, което налага да се разчупи тази рамка, трябва да се води борба за човека, за момчето, но това го няма.

След това да вземем сценката на Огнянов и Рада. И двамата застават фронтално към публиката, с което също не съм съгласен по две причини. Огнянов разказва какво е станало в първа и втора картини, в дома на чорбаджи Марко и във воденицата. Щом ще го кажем отново, мисля, че нямаме право да го подчертаем така патетично. По някакъв начин трябва да го скрием. А с какво можем да го скрием? С това, че се ражда или се е родила любов между двама души и този суров мъж, избягал от Диарбекир, обрекъл се на революцията, пред една жена може да бъде безпомощен. Изведнаж този мъж от срещата с Кандов може да стане "детето", което търси в жената майката, ако щете, търси другаря, търси съпричастния. Тоест може да стане нещо друго, а така, както е решено, място за вътрешен живот просто няма, защото се декларира нещо, което аз като зрител го знам, разказано ми е и отново ми се преразказва, дори се и подчертава. Смятам, че това не бива да се допуска в спектакъла.

СЛАВКА СЛАВОВА: Ако се заговори човешки, няма да е така

ЧАВДАР ДОБРЕВ: Аз говоря за това, т.е. да има друга тема

Сцената с тлъката е много добро, много интересно решение обаче трябва да има мярка.

Общо за втората част, ако става въпрос за съкращение, доста неща могат хирургически да отпаднат, като голяма част от нещата са сюжетни и щом илюстрират сюжета, могат да отпаднат.

Тлъката е претрупана, битово-жанрова, а на места е като серия от етюди. Това е много лесно да се оправи и трябва да останат възловите моменти. Тя такова значение има в цялата драматизация, иначе става като малка пиеса в голяма пиеса.

Не приемам хоровата декламация на турците, която два пъти се повтаря.

Някои харесаха много Любомир Кабакчиев. Макар че Коста Цанев не ги направи тази вечер ^{някои детайли} ~~както~~ трябва, той ми хареса повече, играе по-човешки. Според мене в съвременния театър не може да се играе така и да викаш: "О, чедо...". Какво като е ръководител и идеологически фактор в средновековната църква? Ами той вижда най-близкия си ученик да краде! Независимо от тази романтична база на времето, по-добре би било да запита: "Какво става, моето момче, защо правиш това, как може?" А той застава в такава поза, от каквата сме се отказали от доста години вече.

Проф. Филипов може би няма да се съгласи с мене, но аз го абсолютно друг начин бих интерпретирал тази сцена и според мене тя ще бъде много по-силна, много по-човешка, много по-проста, но в тази простота ще има много повече драматизъм.

Проф. Филипов може би няма да се съгласи с мене, но аз го абсолютно друг начин бих интерпретирал тази сцена и според мене тя ще бъде много по-силна, много по-човешка, много по-проста, но в тази простота ще има много повече драматизъм.

Другарите критикуват сцената Зли дол, но тя е много трудна сцена. Явно тук е търсена една литография, търсено е едно плоскостно решение, което плоскостно решение си има една логика, че няма дълбочина. С това трябва да се съгласим или не. В случая ние се съгласяваме.

На мене тези зурли ми идват като нещо повече. Не е прецизирано.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Турци без зурли не може.

ЧАВДАР ДОВРЕВ: Не е прецизирано.

В цялата тази история има един голям проблем, който не е док_азан - защо се отчайват тези селяни. Не се чувства кризата, отпадането от мъката, нерадостта, след това отново подемът, отново възторгът. Има нещо, което не е задвижено в такива моменти преди смъртта у хората и то трябва да се задвижи. Това в момента не е задвижено и затова вървим само по събитията и получаваме нещо като оголен агитационен принцип. Има време и не е трудно това по-сигурно да се открие в тази сцена. Налице е

остро политическо събитие, но проблемът като проблем не се чувства ярко и трябва да бъде някак си решен, за което има възможност.

Ще дам един пример с това патетично "Ура!" при тази доста разкапана публика. Това може би въодушевява публиката, но имаме една истина. Явно е, че тук повече трябва да играе роля музиката на композитора, отколкото това голо "Ура", защото след това "Ура" изведнаж идва групата на обезверените. Ако всички са били с такъв възторг, тогава откъде идва тази значителна група, защото явно е, че зад тях има и други съмишленици? Следователно тук вече е трагико-патетичното, драматичното отиване към финала който може да бъде със тези смърти-алегории, смърти-символи, което е друг въпрос. Режисьорът има право на тези неща.

Направих доста подробно тези забележки, защото според мене някои от тях са от по-общ характер, някои от по-частен, но ги казвам, защото мисля, че ще бъдат от полза за спектакъла, който наистина има качества на значително произведение и на всички нас ни се иска да бъде още по-значително, още по-сериозно завоевание на нашата съвременна театрална култура.

н. а. ТАНИЯ МАСАЛИТИНОВА:

Аз нямах намерение да се изказвам и, повярвайте ми, никак не ми е лесно сега да се изкажа, защото искам много сериозно и присърце да взема проблема, тъй като никак не е малко нашето задължение към чествуването на 1300-годишнината на България.

Слушах внимателно всички изказвания досега и все ми се струва, че не са докрай искрени и че ние се мъчим... Говоря от свое име, никого не задължавам да ми вярва, никого не принуждавам да смята, че аз съм права. Но като слушах днес думите на Вазов, който действително е голям автор, никак не смятам, че

Иван Вазов е наивен в епохата си. Всеки голям автор е вечен, винаги може да звучи съвременно и неговите идеи, неговите проблеми винаги са и наши проблеми, и наши идеи. Като Народен театър ние имаме много голяма отговорност и пред публиката, на която ще покажем този спектакъл, особено по повод на една такава голяма за нас годишнина.

Ще кажа първо, че драматизацията е добра, сбита, дава се определено път на линията за идеята на въстанието, на протеста на потиснатия от потисника, което между впрочем е много съвременно особено в този свят, в който ние живеем. Смятам обаче, че Иван Вазов може да бъде поставен по много начини.

На мене не ми е ясна стилистиката на спектакъла. Намирам че има смесени доста стилове. За първи път гледам спектакъла, не съм гледала никакви репетиции, но не можах да разбера точно намеренията на режисурата. Имаме отлична актьорска труппа, имаме великолепни актьори и аз за тях не искам да говоря, пък и в един такъв спектакъл актьорите обикновено са подчинени на режисурата. Тук не можем да говорим за някакви специални изяви, защото спектакълът е от такъв вид, но пак повтарям - не можах точно да разбера намеренията на режисурата. Там където режисьорът се доверява на актьорите, на наивитета на сюжета, там спектакълът достига най-много до публиката. Вие усетихте реакциите на нашата публика защото не може да не трогва едно такова огромно събитие, едно такова нещо, което е голяма истина, което е съдба на един народ. Невъзможно е това да не те трогне, хората се трогват от тези неща. Ние имаме чудесни актьори и най-малките роли бяха направени чудесно. Е, тук-таме може би биха могли да бъдат по-богато разработени, не знам.

И аз искам да запитам какви бяха тези монаси, които непрекъснато се разхождат и ни срещат? Защо беше необходима

непрекъснато тази пара? Защо? И там където сцените са очистени от тези неща, където актьорът и режисьорът са се разбрали и режисьорът се доверява на сюжетността на Вазов, там нещата се харесват и вълнуват публиката, достигат до нея. А ние имаме нужда да вълнуваме зрителите с такива проблеми, това е наше задължение, защото сме длъжни да създаваме у младите хора идеали и да ги поддържаме. Но все пак помислете - дори да бъде в пределите на един детско-юношески разказ за "Под игото", и това е постижение, защото това е един голям автор, това е едно голямо постижение. Когато обаче в тези неща влизат такива случаи като разговора между Рада и Огнянов, които осветени от прожекторите говорят в публиката, тогава вече не се постига онова, което търси съвременната младеж. Не мислете, че тя не разбира тези неща. Нашата младеж гледа хубави филми, хубави телевизионни представления, хубави наши представления и не може да не преценява онова, което ѝ поднасяме.

Не казвам, че това е лошо представление, то е представление в един определен стил, не докрай изчистен. Според мене трябва да бъдат изчистени тези пари, монасите трябва да се появяват там, където това е необходимо.

След това имаме реалистични сцени, но как може тогава, когато говорим за една реалистична сцена, да стоят в църквата хората, които присъствуват на богослужението, а в същото време да стават страхотни работи - Колчо влиза, стават страхотни истории, но в това време всички статисти стоят неподвижно прави, хорът пее... Тогава къде е стилът. Или ще реагират на Колчо, който ще влезе вътре и ще направи тази патаклама, или няма да реагират.

Не знам, простете ми, аз съвсем не искам да подценявам нещата. Прекланям се пред огромния труд на актьорите, на

режисьора, на художника, на осветителите. Знам колко е трудно да се направи един такъв сложен спектакъл, но смятам, че трябва да бъдем все пак малко по-взискателни към тези неща. Ами чествуваме 1300 години на България, това е краят на XX век и "Под игото" трябва да бъде направено от съответната проекция.

Пак повтарям: ако се изчисти представлението от тези бутафорни или изконсумирани приспособления - не ми се сърдете за израза, - спектакълът само ще спечели. Аз пак се извинявам, не искам никого да обидя, но смятам, че имаме работа с хора на ниво, с режисьори на ниво, с актьори на ниво и мисля, че нещата биха могли да бъдат изчистени.

Разбира се, спектакълът ще има успех и в този вид, не може Вазов да няма успех, защото това са кървища пролети, това са народни мъки, това са страшни неща, пред които ние трябва да стоим на колене!

Бих препоръчала нещата да бъдат повече изчистени, да има повече доверие в актьорите в това решение, в което е направен целия спектакъл, с повече наивитет, за който говорихме, и тог_ава още повече ще бъдат постигнати ефектите.

Не намирам за правилно децата от училището да пеят в публиката, монасите да пеят в публиката, да се гледа в публиката. Колчо непрекъснато да бъде обърнат към публиката. Между другото той много добре играе. Ако тези непрекъснати пози към публиката бъдат туширани, ще бъде много по-добре.

Велко Кънев, който е един отличен актьор, смятам, че вече трябва да бъде спрян и да не влиза от пиеса в пиеса, защото почва да се повтаря. Това е великолепен актьор, към който всички ние имаме отговорност, защото е един талант.

Това е, което исках да кажа.

н.а. СЛАВКА СЛАВОВА:

Само две думи искам да кажа, да прибавя нещо към всичко това, което каза Таня Масалитинова.

Защо не се намери един режисьор, дявол да го вземе! един такъв куражлия режисьор, дето да постави една такава пиеса и да накарата актьорите да говорят човешки! Аз мисля, че тогава това ще стане спектакъл бомба!

Ако например в "Оптимистична трагедия" актьорите говореха човешки, това щеше да бъде един връх на нашия театър.

Отдавна не съм чела "Под игото". Лично аз съм играла в "Под игото", но от тогава не съм го чела и това ми помогна днес много внимателно да слушам текста. Текстът е страшно съвременен! Защо хората да не седнат да говорят спокойно един срещу друг, защо от това да не се направи един психологически театър. Нима тук няма психология?! А епичността ще изскочи при всички случаи. Събитията са такива, историята е такава, трагизмът на този момен е толкова голям, че той във всички случаи ще изскочи на преден план, но защо това трябва да го лишаваме от психологическия детайл?

Аз не можах да разбера какво искаше да каже др. Каракашев - че сме отвикнали от този вид театър и сме привикнали към шептящия театър. Какво значи шептящ театър? Ами той никак не е лесен...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Шептящ реализъм, не шептящ театър

СЛАВКА СЛАВОВА: Какво значи шептящ реализъм? Вижте съветските филми с техните разкошни сюжети от войната, вижте техните партизани. Аз не съм видяла поне досега такъв техен филм, където да се говори така нечовешки само на един тон. Защо? А по какво се различава огънят на тези наши хора, които са си проливали кръвта за свободата на България, от огъня на тези съвременни

герои, проливали кръвта си за свободата на своето отечество? Едните са живели в миналия век, другите - преди 30-40 години, но идеалът е един, борбата е една и съща. Защо едните да могат да говорят човешки, а другите да не могат? Ами вижте колко човешки е текстът на Вазов.

И да ви кажа..., ами ще го кажа.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Кажи го.

СЛАВКА СЛАВОВА: Просто имах чувството, че тази вечер присъствувах на едно представление на "Многострадална Геновева" преди сто години. Ами не може да ме трогне такъв спектакъл! В никакъв случай!

Извинете ме. Моето изказване нищо не значи. Вие виждате публиката как се вълнува...

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА: И ще се вълнува.

СЛАВКА СЛАВОВА: ... как ръкопляска и, слава богу! не може да не се вълнува, но аз гледам с очите на професионалист и като член на Художествения съвет не мога да не кажа това, което мисля. Не можем ние в днешния ден, в 1981 година да правим такъв театър това е просто непозволително, непочтено.

Извинете ме.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Друг иска ли думата? Ако няма желаещи, тогава да приключваме.

Има думата др. Филипов.

н.а. проф. ФИЛИП ФИЛИПОВ:

Постави се въпросът за естетическите позиции. Таня каза, че някои говорили недостатъчно честно. Никой не ги е принуждавал да говорят нечестно и ако тя е разбрала, че се говори нечестно, то остава за тяхна сметка.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА: Искам да кажа, че това е въпрос на вкус.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Първият спектакъл на "Под игото" е издържал 51 представление, вторият спектакъл на "Под игото" е издържал 65 представления. Има хора, които са участвували в този втори спектакъл и го помнят. Тук има едно режисьорско решение, за което доста от тези, които говориха, го определиха какво е.

Аз няма да говоря за романа на Иван Вазов. Препоръчвам на хората, които искат да разберат какъв е романа, да четат литературоведите.

За концепцията няма да говоря, тъй като много богато и разгърнато някои от тези, които са гледали спектакъла, с голямо проникновение разкриха тази концепция и на мене ми се струва, че те правилно са разбрали единостилието, за което аз говоря и което има в спектакъла, а не многостилие. Няма да говоря и по този въпрос.

Съжалявам, че Крикор Азарян не се изказа. Той е режисьор в този театър и би трябвало също да вземе отношение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Искам веднага да направя една бележка, че режисьорите в нашия театър това го практикувате - не се изказвате за спектаклите на другите. Това не се отнася само за Азарян, не го защитавам, но съм забелязал, че така става в заседанията на Художествените съвети. Извинете, за това го казвам. Вие даже не присъствувате в такива случаи на заседанията на Художествените съвети.

КРИКОР АЗАРЯН: Аз също искам да добавя, че др. Филипов не е присъствувал на нито един мой спектакъл.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Аз говоря по принцип. Това се отнася и до Енчо Халачев. Вие не присъствувате и не се изказвате на Художествените съвети.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: И вероятно ще продължи това нещо, защото е въпрос на естетически концепции.

Мисля, че нещата в спектакъла са много добре разкрити, за да има нужда да се открива тяхната мотивировка и съображенията, които са довели режисурата до участието на едни или други компоненти в спектакъла. Вярно е, че някои неща останаха не изцяло мотивирани с оглед на това, че на репетициите не всички компоненти участваха, но мене ми се струва, че в тези три или четири репетиции, които ни предстоят, ще успее до голяма степен да довърша това, което досега не е станало, и то ще зазвучи със своята сила и със своята правдивост. Имам пред вид свещениците, сцените на Зли дол, на тлъката в Алтъново. Разбира се, всички съображения, които се изказаха тук, аз ще ги взема под внимание и вероятно много от нещата ще бъдат и съкратени, ще бъдат и турширани, главно сцените с турците.

Трябва да кажа, че съм изхождал от данните на актьорите. Ако имах един Стаматов, по друг начин щях да третирам някои от турските образи. Когато имам данните на един или друг актьор, аз търся силата на актьорското поведение. Тук всички актьори са участващи - и Рачко Ябанджиев, и Стефан Данаилов, и Сава Хашъмов, и Мишо Петров, и Васил Стойчев. Те биха могли да потвърдят, че нашата работа е била приятна и никъде актьорската природа не е била изнасилвана, или поне на мене така ми се струва. Ние сме работили взаимно и с едно голямо доверие един към друг, изхождайки преди всичко от данните на актьорите и преди всичко от концепцията на режисурата.

За сцените със свещениците бяха направени справедливи бележки за тяхното прекомерно участие и аз тази вечер си набелязах точно къде какво ще спестим.

Що се отнася до сцените на Зли дол, те ще бъдат по-добре

организирани и по-добре направени.

При сцената с Рада и Бойчо Огнянов, конфликтът Кандов и Бойчо Огнянов ще се помъча да потърся по-голяма психологическа мотивировка, но те ще останат в тази идея, в която са направени. Като имам пред вид съображенията, изказани от Чавдар Добрев, в тази линия мисля, че много и много неща ще бъдат постигнати, до голяма степен ще бъдат постигнати.

Ако трябва да бъдем справедливи по отношение на тези сцени, трябва да кажем, че някои актьори се спасяват с това нещо. Имам пред вид някои от изпълнителките на женски роли, няма да кажа кои. Самото притихване на зрителната зала до такава степен, че муха да бръмне, ще се чуе, говори, че режисьорската рисунка и концепция са много верни и много точни.

Защо наивитетът на Иван Вазов винаги щял да действа силно и пълноценно - няма да кажа, защото в предишните постановки, и в едната, и в другата, много от този наивитет не звучеше с такава пълна искреност, с пълна сила, когато нашите актьори в днешния ден, в края на ХХ век, трябва да доведат този наивитет до един емоционален градус, който възпламенява зрителната зала.

Искам да успокоя нашите приятели, които говориха тази вечер, че до голяма степен публиката в зрителната зала ще помогне на актьорите да ^{до-}наместят онова, което на една такава много тежка репетиция като днешната им е липсвало.

Бих искал да обърна повече внимание на сцените с турците, за които и Владо Каракашев, и Ванчо Банов, и Чавдар Добрев с известни уговорки, имат претенции и мисля, че техните претенции са справедливи. Моля да дойдат на премиерата и ще видят, че ако не стопроцентово, то поне 75 процента от техните съображения и желания ще бъдат доведени до един край. Всички членове на Художествения съвет знаят колко добросъвестно изцяло и изпълнявам

онава, което е справедливо казано и понеже тези съображения смятам, че са справедливи, те ще бъдат уважени и ще ги видят.

За Венко Пехливанов не мога да приема съображенията на Чавдар Добрев. Мене ми се струва, че трябва да се запази този ботевски дух, за да го противопоставя на другия образ, на дякон Викентий, защото така могат да се получат два контрапункта в тези свещенници, които участвуват в освободителното движение.

Скъпи приятели, черковната борба и Букурещката революция на борба са две начала в нашата революция и това съм искал да покажа в спектакъла. Вие виждате как тази "Многая лета" се преплита с този ентузиазъм, с това "пиянство" на този народ. Това е направено съзнателно от моя страна. Ако някъде звучи грубо това нещо, вярвайте ми, че след дветри репетиции тези неща ще улегнат и идеята, която аз имам, мисля, че до голяма степен ще може да бъде приятно попълнена^и като една сплав да се получи това нещо.

За мъглата, за тази атмосфера на българската природа, за тази атмосфера, която се получава при една революция,^{за} това, което в театъра е най-трудно - да се направят батални сцени и да се прикрият някои недостатъци изобщо в театралното интерпретиране на тези батални сцени, ако си оголим декора в това отношение, той точно тогава ще прозвучи бутафорно. Затова моля ви, погледнете на театралните средства, които ни дават тази възможност.

На мене ми се иска към сполуките на актьорите, за което говорихте тази вечер, да кажа няколко думи за постижението на Кавадарков. Напрежението, за което говорихте, ще улегне, ще се получи едно богатство, една по-голяма пластичност на вътрешната душевност на този най-опиянен от всичките.

Струва ми се, че Кандов несправедливо е обвинен, че

няма голямо постижение.

За Сок_олов никой не каза нито една дума, но такова постижение не сме имали в изпълнението на нито един от нашите Соколовци, а вие сте гледали тези образи, живели сте с тях.

ЧАВДАР ДОБРЕВ: В предишния спектакъл кой играеше ролята на Соколов?

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Чапразов. Играеше я в романтичен план.

За да не бъда голословен, трябва да ви кажа, че това е последният епичен спектакъл, който правя в театъра. Не е така просто и не е така лесно един полифоничен спектакъл да бъде изгреден с една тънкота, която ще се получи след няколко представления пред зрителите, които ще допълват всичко онова, което за сега повече или по-малко справедливо беше казано тук.

ЧАВДАР ДОБРЕВ: Забравихме изпълнението на Рада.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Това оставям вие да кажете. Приемам, че всички актьори са добри. Дај боже да доживеем - вие сте помлади и ще доживеете да видите още един спектакъл на "Под игото". Той ще носи чертите на онова, което е било в първия спектакъл, във втория, в третия, в четвъртия спектакъл.

Нека приключа, другарю директор, от моя страна с това, че бележките, които ми бяха казани, ще ги взема под внимание, разбира се, тези, които са в синхрон и които наистина биха помогнали, за да се доведат нещата до по-голяма вешина, до по-голям вкус.

За Бахчеванова се казаха някои приказки, които са справедливи, че тя играе много вярно, много точно, но че на места ѝ липсва стилност. Това ще се постигне, ние имаме още няколко репетиции. Вие гледайте нещата как биха вървели в перспектива при тези представл_ения, които ни предстоят - утре вечер, в

в събота вечер, а имаме и още две репетиции.

Мене ми се струва, че актьорските сполуки са големи, нямаме нито една актьорска неудача, няма нито едно място, където нещата да са поставени така, че да се срамуваш. Разбира се, това се дължи на тяхното голямо майсторство.

Какво повече да кажа? Публиката ще даде последната оценка на спектакъла.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другари, ще се постарая да бъда максимално лаконичен.

Първо, искам да кажа няколко думи за драматургията, за автора Иван Вазов. Романът "Под игото" заема едно много специално и особено място в творчеството на Иван Вазов. Вие познавате "Елопея на забравените", познавате "Нова земя" - един не особено сполучлив роман от съвсем друг тип, познавате лириката на Вазов, познавате огромното творчество на този велик човек, който България е родила през 1850 година. т.е. 28 години преди нейното освобождение.

Когато Вазов пише "Под игото" и когато изразява своите идеи, своето отношение, своето емоционално и духовно отношение към проблема, ние в никакъв случай не можем да се абстрахираме от тази фраза "пиянството на един народ", от тази максима, която има много съществено значение при тълкуването на романа "Под игото".

Тук се говори за влияние от Юго, за влияние от Евгени Сю и т.н. Това са неща, които нямат никакво значение. В литературата авторите винаги са се влияли, да не говорим за България и за нейните писатели, които едва в началото на века имат възможност да пишат и да създават собствена национална литература. При всички случаи това е даже задължително, няма начин да се

избегнат влиянията от тази или от онази страна. Какво от това, че тук можем да имаме среща слияние от Виктор Юго, какво лошо в това, че можем да имаме среща с един приповдигнат тон, с един романтизъм, когато Вазов по такъв начин в същност построява и своето произведение. Това е едно произведение и трагично, и романтично, и една епопея за безнадеждния героизъм на този народ. Безнадежден, защото той е трагически, и в същото време героизъм оптимистически, затова защото този народ в една такава страшна, трагическа ситуация не може да бъде спрял, въпреки предварителната обреченост.

Има една правда на епохата, от която ние каквито и експерименти да правим, няма начин да избягаме. Обратното би означавало, че ние ще бъдем твърде далече от автора, от произведението, от духа, от атмосферата, от времето, за което става дума. Както тук спомена Банчо, с което някои от присъстващите не се съгласиха, че има един диалог между Стефчов и Огнянов, вероятно някакъв спектакъл може да се направи и на тази база, защото възможностите за реализация на едно произведение са много големи, но възможностите във всички случаи са ограничени от верността към духа на епохата, от верността към времето, в което се създава едно произведение. Колкото и да кореспондира нещо със съвременността, с идеите и т.н. - не говоря за битовите елементи, ние не можем да надхвърлим и не бива да изневеряваме на тази епоха, в която е създадено едно произведение.

В този смисъл всеки режисьор, който започне да прави "Под игото", ще търси една много строга кореспонденция с епохата, а в случая епохата това е Българското възраждане, това е подемот на българския национален дух.

Това, което казаха Таня Масалитинова и Славка Славова, се отнася до особеностите на българската актьорска школа.

Когато постъпих навремето в театъра, един ми каза: някои хора мислят, че театърът ^е това е да се ходи с големи крачки по сцената и да се вика. Забележки от този род са правени много по адрес на нашия театър и не само за него, но изобщо за българския театър.

Основното според мен това е една вяност към епохата, вяност към една епоха, при която събитията са кръвно свързани историческата съдба на нашия народ, така че ние не можем да правим каквото си искаме и каквото ни е удобно от тази история.

Не съм съгласен с Чавдар Добрев, когато говори за Кабакчиев в ролята на Отец Иеротей. Религията си има своя школа. Един съвременен монах също е подчинен на канона, на тази школа. Това са неща много консервативни, много догматични, които в никакъв случай не могат така лесно да се обръщат, въпреки че съвременните западни, предимно католически свещеници, са много гъвкави и вкараха джаза в църквата, пък даже и това малко остаря.

Така че когато взимаме едно отношение към постановката, ние трябва да имаме преди всичко съзнание за епохата, а тази епоха е много конкретна, много точна за нашия народ, в съзнанието на всеки от нас стои с конкретни белези, ние всички сме закърмени с това произведение на Иван Вазов и е много сложно да видим нещата направени по друг начин, а не така, както Иван Вазов ги е написал.

Разбира се, трябва да си даваме сметка, че проф. Филипов е режисьор, творец с определена концепция, с определен възглед в рамките на една идеология. Когато спектакъла го прави друг творец в рамките на същата идеология, той може да има по-друг възглед, по-друга концепция, но така или иначе тази вяност към епохата, за която аз говорих, не може да се пренебрегва и ние трябва да оценяваме силата на този факт.

Искам да кажа още, че спектакълът е реализация на един много солиден ансамбъл. Сценографията е много вяна, много

въздействуваща, много внушителна. Музиката въвлича зрителя по един добър начин в действието, в събитията, които очакваме да настъпят.

Вярно е, че има някои попрекалени неща и аз също се присъединявам към забележките за тези монаси, но има и великолепно създадени картини. Тук бих могъл да спомена сцените в училището и Отец Иеротей с дякон Викентий, също картината в дома на чорбаджи Марко. Както във всяко произведение, така и тук не би могло всичко да бъде равностойно. Финалът, където Галя държи знамето, ми се струва малко като жива картина. Може би режисьорът трябва да помисли дали тези неща трябва да се правят.

ПРОФ. ФИЛИП ФИЛИПОВ: Там ще сгъстим нещата. Тази вечер не се получиха хубаво.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Както искате, но на мене това ми стои малко като жива картина и не бива така да търсим нещата, когато живата картина не е никак добра за един такъв спектакъл.

Когато се занимаваме с "Под игото", ние винаги ще имаме пред вид и този момент на наивност, на опиянение, на романтизъм, на този момент от емоционалната страна на историята на нашия народ, който е много специфичен и който е много особен.

Може някои неща да ни се струват старомодни, но чувствата на хората, тяхната еволюция и различието в тези чувства е един процес, който не се измерва с 50 или 100 години, а с много повече години, с много по-големи исторически срокове и аз мисля, че на нас все още ни е трудно да се отдалечим и да се откъснем от духа, от емоциите на тази епоха, за която е създадено произведението, и да търсим някакви много далечни решения.

Смятам, както в същност от всички беше подчертано, че актьорското изпълнение е на много високо ниво и специално искам да отбележа постижението на Стефан Сърбов. Той е болен, дълго

страда от една болест, отдавна не сме го виждали на сцената, но сега го виждаме по един блестящ начин.

Не искам да говоря за другите актьорски постижения, но за Стефан Сърбов от тази гледна точка искам да отбележа нещата и да кажа, че ми направи много голямо удоволствие.

Проф. Филипов трябва да се погрижи малко за тези сцени, където има по-голям калабалък на сцената, макар че сцената в училището, която е масова, според мене няма никакъв недостатък. Движението при някои масовки ~~не~~ навсякъде е овладяно и ~~не~~ навсякъде ^е с мярка, но ще се съгласите, че това е един процес и нещата ще се оправят.

Преди това правихме две големи също епични платна - "Оптимистична трагедия" и "Иван Кондарев" и проблемите са сходни но понеже тук имаме среща с Иван Вазов, с "Под игото", което за четвърти път се прави в нашия театър, за мене е напълно естествено ~~ни~~ тук да стане една дискусия, която в същност е нещо нормално. В нашите естетически принципи, в нашата идеология има твърде голяма широта, едни хора по един начин виждат нещата, други ги виждат по друг начин и ние трябва да се съгласим и да приемем това като нещо нормално в нашата работа.

Това се отнася и до публиката. Тя също има свои предпочитания, свои вкусове и мисля, че нашето представление не е насочено към една публика с примитивен, неизработен вкус. Напротив, това е една публика, ^{на} която са скъпи тези неща и смятам, че тази публика ще приеме с хубаво чувство и със задоволство начина, по който ние сме реализирали за четвърти път "Под игото" на сцената на Народния театър.

Без да се простирам надълго и нашироко, искам да поздравя екипа, който работи начело с проф. Филипов над този спектакъл. Имаше много трудности и много неприятности, но какво да се

прави, без такива неща не може да се мине при една такава работа.

Искам да поздравя екипа и целия колектив на театъра, който участва в създаването на този спектакъл и със своята самоотверженост завоюва високи постижения. Дълбоко съм убеден, че срещата със зрителите ще обогатява спектакъла, че ще има едно взаимно обогатяване от претворяването на наша сцена на "Под игото" на Иван Вазов.

Благодаря за вниманието.

Пожелавам "На добър час!"

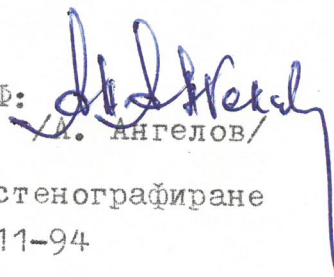
/Закрито в 0,20 ч. на 18.IX.1981 г./

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Д. Фучеджиев/

СТЕНОГРАФ:

/А. Ангелов/

Бюро за стенографиране
тел. 83-11-94